

EVA ASSCHER

PAEDAGOGISCHE
OVERWEGINGEN

Eva Asscher
Paedagogische Overwegingen

*http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24176532
Paedagogische Overwegingen:*

Содержание

I IEDER ONS AFGEBAKEND TERREIN *	4
II HAAR NATUURKINDJE *	7
III NIET „PREEKEN” *	11
IV HET RECHT VAN STRAFFEN EN VERMANEN *	14
V HET STERKEN VAN DEN WIL *	17
VI EERBIED VOOR DE MEENINGEN VAN ONS KIND *	21
VII DE JUISTE STRAF *	24
VIII EEN TOEKOMSTBEELD *	29
IX DE SINAASAPPELMETHODE VAN JAN LIGTHART *	31
X HOE DEZE PAEDAGOOG ER OVER DACHT *	37
XI ONS HUMEUR *	41
Конец ознакомительного фрагмента.	42

Paedagogische Overwegingen

I IEDER ONS AFGEBAKEND TERREIN *

Het gesprek liep over het resultaat, dat ik na een moeilijke opvoeding, met een mijner pupillen bereikt had.

„En, zou je de verschillende kinderen nu nog allen op dezelfde wijze behandelen?” vroeg een der aanwezigen, enthousiast.

„Helaas, neen,” bekende ik. Althans niet practisch. Wij ouderen van dagen, zijn daar meestal niet meer toe in staat. Wij missen de kracht om bij de opvoeding onzer lievelingen de strengheid door te voeren, welke het kind tot een zelfstandig, vrij individu kan vormen. Velen onzer hebben te droeve ervaringen opgedaan omtrent het leven, velen hebben te pijnlijk aan den lijve ondervonden, wat het kind mogelijk te wachten staat. Het enthousiasme, waarmede de jeugdige opvoedster(der) in de gelukkige toekomst van het kind gelooft, bezielt haar werk. Het is een kracht in haar, waarbij de meest ervarene het moet afleggen. Daarom verkies ik de *jeugdige* opvoedster voor het *jeugdige* kind.

– In een groot gezin, vullen de oudere kinderen gewoonlijk het te kort van de Moeder voor de jongere aan —

Laat ik u mijn bewering met een voorbeeld uit mijn praktijk toelichten.

Onze Cor was zeer slordig. Sedert het kind op zesjarigen leeftijd zichzelf dagelijks lichamelijk moest verzorgen, viel er tooneel op tooneel voor, tusschen vader en zoon, waarbij Moeder en ik Vader steunden. De ernstigste straffen mochten niet baten. Jaren lang werd Cor drie, vier maal terug gestuurd om zich beter te wasschen, voordat hij mede aan tafel mocht zitten. Hij was reeds elf jaar, toen Vader op een middag wanhopig uitriep, „de jongen *krijgt* de handen niet meer schoon, het vuil is in zijn huid gegrift!”

Kort daarop ging Cor naar het gymnasium. Hij had voor dien tijd een derde klasse school bezocht. Tot onze verbazing werd Cor binnen een half jaar „het Heertje”. Hij had voortaan geen enkele aanmoediging noodig. Hoe meer wij het leven ervoeren, hoe meer het ons berouwde, dat we het den jongen zoo lastig hadden gemaakt.

Het acht jaar jongere broertje bleek even slordig als Cor. We behandelden hem echter anders. Nu eens vermaanden we Bert, dan weer spoorden we hem vriendelijk aan een nette jongen te zijn, maar meestal verzorgden we hem zelf. We rekenden op het leven, dat stellig verbetering zou brengen. Bert ging ook naar het gymnasium. Hij is nu vijftien jaar en... nog even slordig als op zesjarigen leeftijd.

We behandelen hem nu op dezelfde wijze als we Cor gedaan hebben. We zijn er echter lang niet van overtuigd te slagen.

In het eerste geval, is het zaad, dat we gestrooid hebben en jarenlang hebben verzorgd, door gunstige omstandigheden tot vollen wasdom gekomen. We hebben bij hem echter verzuim gepleegd. Dergelijke fouten door vele oudere opvoedsters(ders) begaan zijn zelden weer goed te maken.

„Hebben wij ouderen dan minder waarde bij de opvoeding van *jeugdige* kinderen?” vroeg Mevr. R. teleurgesteld.

„Welneen,” troostte ik. „We hebben alleen ieder ons afgebakend terrein.”

„De *Jeugdige* opvoedster(der) de praktische uitvoering.”

„De oudere opvoedster(der) haar theoretische kennis en ervaring.”

„De bejaarde opvoedster(der) haar onbegrensde liefde, geduld en troost.”

II HAAR NATUURKINDJE *

„Pop is een natuurkindje? Een kind *moet* zich uitleven! Ik hoor het van alle kanten. De tijdschriften en couranten staan er vol van. Jammer dat ik het niet eerder geweten heb. Nu ja, de ouderen zijn wel flinke lieve kinderen geworden, maar ze hebben toch niet zoo'n prettige jeugd gehad. Ik heb ze opgevoed met het drillsysteem, dat me van Ouder tot Ouder is bijgebracht geworden. Het nakomstertje is zoo vroolijk. Pop leeft zoo heerlijk zonder dwang!”

Moeder bazuinde het uit voor elk gewillig oor. Dat mij „de lof harer zotheid” niet bespaard bleef is natuurlijk. Sinds eenige jaren gaf ik den ouderen kinderen pianoles en had gelegenheid op te merken, dat haar onmacht tegenover Pop, Moeder steeds zwaarder ging drukken. Van vele kanten hoorde ik, dat het waarlijk schattige, pientere kindje de schrik was voor allen, die met haar in aanraking kwamen. Suus kende geen gehoorzaamheid. Ze gaf aan elke opwelling gehoor zonder eenige rekening te houden met de gevolgen voor anderen. Ze vernielde wat haar lustte. Pop was, juist geoordeeld, een halve wilde. Als vreemde mocht ik niet ingrijpen. Deze bekrompen liefhebbende Moeder zou het trouwens niet geduld hebben. Met hare roerende liefde verdroeg ze in hoofdzaak alleen de moeite en lasten van haar schat. Ze liet haar zelden aan een ander over.

Toen Mijnheer, zijn reeds dikwijls verworpen plan – om

met Mevrouw en de oudere kinderen een reisje door Nederland te doen – eindelijk wilde doorzetten, werd het Moeder bang om het harte voor haar „Natuurkindje”. De bijna driejarige Suus moest dan voor vier weken bij familie gaan logeeren. Terecht vreesde Moeder, dat dit veel verdriet voor Pop zou meebrengen. De ontstemmingen, die het kind bij anderen gewoonlijk teweegbracht waren Moeder maar al te zeer bewust geworden.

Ze kon niet besluiten.

„Nee, vast niet bij tante Lies, ze is zoo overdreven precies.”

„Bij oom Henk nog minder. Hij heeft zulke dolle driftbuiën.”

In haar Moederlijke bezorgdheid waagde ze het mijn hulp in te roepen. Ze kende me in den omgang met vele kinderen. Ik woonde toen bij een familie, die een jongen en een meisje in den leeftijd van Suus hadden.

Dankbaar aanvaardde ik de vereerende, doch moeilijke taak.

Het zou de Moeder na jaren van inspanning eens wat rust geven en ik hoopte tegelijk bij de lieve Suus wat te kunnen goed maken.

Ik begon met mijn kleine patiënte eenige dagen waar te nemen, voordat ik ernstig ging ingrijpen.

Haar pretenties waren schering en inslag.

„Ik hoef niet te gaan slapen terwijl onze broer 's morgens een uurtje naar bed moet om te rusten.”

„Ik mag naast tante E. aan tafel zitten.” Jet en Han waren dit gewend.

„Ik moet tante E. op straat een arm geven,” een voorrecht, dat zus en broer noode afstonden.

„Waarom *jij?*” vroeg ik al gauw, haar hoogst verbaasd aanziende.

...Nou...e, nou...

Voor mijn blik, sloeg ze de oogjes deemoedig neêr. Het was de eerste keer in haar leven.

„*Jij* gaat 's morgens ook naar bed,” omdat *alle* kindertjes van nog geen drie jaar 's morgens wat gaan rusten.

„*Jij* moogt evenveel beurten hebben als de andere kinderen om op straat aan mijn arm te loopen.”

Na eenige dagen liet ze elke aanmatiging varen. Meer en meer paste ze zich kalm aan. Ten slotte leefde ze de gewoonten van de andere kinderen volledig mede.

Moeder had me een vinger gegeven, ik wilde nu de geheele hand hebben.

Ik nam voortaan het recht de leefwijze van onze Suus mede te bedisselen.

Het werd Moeder langzamerhand wel duidelijk, dat ze het beginsel „het Kind moet zich uitleven” op een verkeerde wijze had toegepast. Ze was me heel dankbaar. Haar kind werd stipt gehoorzaam. Het genoot niettemin een veel prettiger jeugd dan de oudere kinderen. Suus had meer vrijheid.

We moeten met onze paedagogische voorlichtingen in de populaire bladen, *heel* voorzichtig zijn tegenover het leekenpubliek, meer en meer zien te bereiken, dat door

een deskundige uitsluitend persoonlijke voorlichting wordt gegeven aan minder ontwikkelde, minder ervaren Moeders. Paedagogische voorlichtingen kan het gros van het publiek nog niet verwerken.

Naschrift. Ik geloof niet, dat er in „Het Kind” ooit voorlichtingen hebben gestaan, die tegen bovenstaand lesje indruischten. *Red.*

III NIET „PREEKEN” *

Volgaarne had ik voor de familie mijn vrijen tijd beschikbaar gesteld, om bij ontstentenis der Moeder door een of andere bijzondere omstandigheid, haar bij de kinderen te vervangen. Ik was nu ter geruststelling van de Moeder, reeds vier weken bij Fred gelogeed, voordat het nieuwe zusje arriveerde. Zoo lang hield ik me in hoofdzaak met de oudere kinderen bezig, regelde hun huiswerk en ging met ze wandelen. Moeder bracht me intusschen op de hoogte van de nooden der kleintjes.

Onze vierjarige Fred was een echte slokop. Na de beste voorzorgen, gebeurde het toch vaak, dat zijn maag van streek was. Wanneer Moeder 's morgens om het hoekje van de deur der kinderkamer keek, zag ze 't dadelijk, als het mis was met den kleinen Fred. Dan lag hij, met blauwe kringen onder de oogen en vaal bleek gezicht, futloos in het bedje ter neer. Op dokters voorschrift moest ze hem dan laten liggen tot hij zelf verlangde op te staan en wanneer hij lust had hem een kopje thee en een droge beschuit geven.

Toen ik op een morgen op het portaal naar de kinderkamer liep, hoorde ik een druk, opgewekt leven.

„Hoep, fort, klap ...”

Ik keek, zooals moeder gewoon was te doen, om het hoekje der deur. Onze Fred zat, als Hollandsch welvaren, zijn denkbeeldig paard, wiens werkelijke leidsels hij om de spijlen

van zijn bed had gehaald, op te zweepen.

Zoodra hij mij ontwaarde, wierp hij zich als door een electrischen schok getroffen op het kussen neer en zette een beklagenswaardig gezicht, den besten comediant tot eer.

„Hè – héë – .” Hij zuchtte al dieper.

Ik ging bij zijn bedje zitten en vroeg belangstellend, „wat is er ventje? wat scheelt er aan?”

„Hè – hère – ik geloof, dat mijn maag weer van streek is. Laat u mij nog wat in bed blijven en geef u mij a. u. b. een kopje thee met een droge beschuit. Moeder doet dat *ook* altijd,” onderrichtte de kleine deugniet.

(Hij wilde zoo gaarne nog wat paardje blijven rijden).

Ik bleef hem even conscientieus waarnemen en zei toen op zijn eigen beklagenswaardigen toon.

„Jammer, erg jammer.”

– Een paar belangstellende, levendige oogen blikten me toe.

„Jammer toch. Mevrouw Paula heeft zoeven laten vragen of je heel vroeg bij Frieda, (zijn liefste vriendinnetje), komt spelen.”

Met een zelfden electrischen schok sprong hij overeind. „Bi, ba, boe,” danste hij in bed rond, de dwaaste grimassen makende, de wildste geluiden uitstootende. „Lekker! lèëker! Lekker gefopt! Ik ben niet ziek! Ik maakte maar een grapje ... Leuk hè, tante?” waagde de slimmerd er nog aan toe te voegen.

„Ja, *heel* leuk, erg leuk! Zoo toevallig. Ik heb jou ook lekker gefopt. Mevrouw Paula heeft je niet op bezoek laten vragen ...

leuk hè? Ik maakte ook maar een grapje.”

In heftig schreien brak hij uit.

Toen hij van de eerste teleurstelling bekomen was, begon hij onder het snikken opeens te lachen en overwoog luid ... „en *toch* is het leuk van tante, *heel* leuk.”

Zijn kinderlijk rechtvaardigheidsgevoel deed hem beseffen, dat hij met te bedriegen, eerlijk verdiend had, bedrogen te worden. De straf zelf deed hem zijn vergrijp helder inzien. Even later keek de oolijkerd me zóó leuk aan, dat we elkaar in opwelling omhelsden.

We deden dien morgen een heerlijke wandeling. We genoten van elkaârs samenzijn. Van tijd tot tijd lachte hij mij nog even guitig toe, waarna hij zich inniger tegen mij aandrukte.

Fred heeft sedert geen ziek zijn meer geveinsd.

Nooit heb ik ondervonden of bij anderen waargenomen, dat „*preeken*” tegen kinderen een goed resultaat had; tenminste geen blijvend.

Het kind het kwaad laten ondergaan, dat uit zijn eigen handeling voortspruit, doet hem altijd tot het ware besef van zijn verkeerde daad komen. Deze behandeling is niet *altijd* aan te wenden om de gevaarlijke gevolgen.

De goede opvoedster(der) moet ze weten te schiften.

IV HET RECHT VAN STRAFFEN EN VERMANEN *

Ik was een kleuter van een jaar of zeven, toen ik met Moeder op een wandeling, een blinden man op twee krukken ontmoette. Hij droeg den bekenden bak vol snuisterijen aan een riem om den hals. Met trillende, hartroerende stem herhaalde hij steeds zijn smeekbede:

„Gedenk den lammen, blinden man, die geheel verlaten is.”

Een kaart, waarop dit klaaglied met vette letters gedrukt stond, was tegen den voorwand van den bak bevestigd.

Moeder zag dat het treurige lot van den hulpeloozen stakkerd me aangreep.

Ik mocht hem een dubbeltje geven, daarna zei Moeder: „De man *is* niet verlaten, hij *zou* verlaten zijn als de menschen hem niet telkens weer wat afstonden. Hij heeft voor het geld, dat hem geschonken wordt, nu wel een goede verzorging”.

Zoo troostte ze me.

Toch bleef het medelijden nog bij mij nawerken. Het jammeren van den ongelukkige wilde maar niet uit mijn gedachte.

Den volgenden namiddag speelde ik alleen in de woonkamer. De Fransche leeraar, die mijn broer conversatieles kwam geven, en wat te vroeg was, moest even bij mij wachten. Juist

sleepte ik me met twee stokjes onder de armen en met bijna dichtgeknepen oogen voort, het treurig refrein reciteerende: Gedenk den lammen, blinden man enz., toen Mijnheer N. ongemerkt binnentrad en me verraderlijk een klap om de ooren gaf, „Je *moogt* geen gebrekkige menschen nadoen, dat is slecht,“ voegde hij er driftig aan toe.

Heel opgewonden liep ik naar Moeder en vertelde haar, wat me overkomen was en hoe ik juist zoo prettig speelde. Ik was, om beurten me zelf voorstellende en den blinden man, de beschuitjes, die ik van moeder gekregen had, op de étagère gaan deponeren, en de goede gave dankbaar in ontvangst gaan nemen. De vierde maal, dat ik dit spelletje herhaalde – ik oefende me feitelijk in weldoen – had de nijdas paedagoog me zoo wreed miskend.

Moeder suste: „ga maar met mij naar beneden, ik zal het mijnheer wel uitleggen, dat je niet zoo slecht gedaan hebt, als Mijnheer N. dacht.”

„Ja maar ... maar *Maatje* ... en die *klap* dan?” snikte ik.

Moeder schoot in een lach en nam me knusjes aan de hand.

Ik herinner me heel goed, dat ik het knuste vond, dat Moeder Mijnheer N. een welverdienden – psychischen – klap ging brengen, al gooide ze het tegenover mij over een anderen boeg.

Nooit heeft iemand het recht, *vreemde* kinderen straffen of berispingen toe te dienen. Hij mag slechts, of liever hij moet, alleen wanneer door de handeling van het onbewaakte kind, gevaar voor hem of voor de omgeving dreigt, die handeling

keeren. Bij het straffen en beschuldigen moeten we er toch voor alles rekening mede houden, dat het kind de dingen soms, neen dikwijls geheel anders ziet, geheel anders toepast dan wij ouderen meenen. We moeten het kind terdege rekenschap vragen van de motieven, die hem tot de een of andere handeling geleid hebben. Alleen de opvoeder(ster), die de ziel van het kind door en door kent, zal hem zeker recht doen geschieden, juist behandelen.

Een schip kan slechts goed bestuurd worden, door zijn eigen Vader, zijn Kapitein, die met de geheele inrichting daarvan bekend is. Het wordt daarom geen ander toevertrouwd.

Ik heb helaas vele kinderen waargenomen bij wie het langen tijd, soms onherstelbaar in de oogen weerspiegelde:

„Maar ... maar *Maatje* ... en die *klap* dan?” Het was in hun hart gebrand.

Dat leed moet, die „het kind” lief heeft helpen voorkomen.

V HET STERKEN VAN DEN WIL *

Onze negenjarige Robert is een zachte, makkelijk te leiden jongen. Ernstige moeilijkheden hebben we tot nu toe niet met hem gehad.

Hij is wel bijzonder eerezuchtig en zeer gesteld op eten en drinken.

Zijn school en die zijner kleine zusjes, zes en zeven jaar oud, zijn naast elkaar gelegen.

Zonder eenigen tegenstand ging hij trouw op de bepaalde uren met Juf en de kleine meisjes heen en weer naar school.

„Hou je juffie goed aan het handje?” – dat, nog maar goedig plagen van zijn beste vriendje – krenkt zijn trots en doet eensklaps in hem opwellen niet meer met de anderen samen te willen gaan. Bij zijn thuiskomst maakt hij Vader (medicus) zijn verlangen kenbaar. „Ik ben toch nu al negen jaar” en smalend voegt hij er aan toe, na drie jaar zijn weg wel te weten.

Vader voelt met hem mede en staat zijn verzoek, om verder alleen naar school te gaan toe op voorwaarde, dat Rob nooit één oogenblik over den bepaalden tijd thuis komt.

– Vader vertrouwt hem heel goed en wil de zelfstandigheid van het kind voor niets ter wereld verzwakken. – Rob is wel nog wat jong en hij moet een druk stadsgedeelte door. Moeder zou heel bezorgd zijn, wanneer hij te laat zou komen.

Het gaat vele maanden goed. Vol enthousiasme vertelt Rob

herhaaldelijk van de aandachttrekkende gebeurtenissen, die hij op zijn weg ontmoet heeft als: een paard, dat gevallen was en o zoo moeielijk op de pooten te krijgen was, of van een dronken man, die zich hevig verzette, terwijl hij naar het politiebureau gebracht werd, maar Rob zorgde er voor, het oponthoud door een aanloopje telkens weer in te halen.

Het voorjaar kwam echter met zijn geijkten knikkertijd. Tegen zulk een groote verleiding blijkt Rob niet bestand te zijn. Vader heeft hem toegestaan 's middags een half uur met zijn vriendjes op het plein voor de school te knikkeren, doch Rob komt steeds later thuis.

Vader waarschuwt Rob, daartegen afdoende maatregelen te nemen.

„Rob moet zeker anders weêr met Juf meêgaan?” vraagt Moeder bezorgd.

„Neen”, zegt Vader streng. „Rob *moet* alleen op tijd thuis komen!”

Die ernstige waarschuwing is weer voor eenige dagen bij het kind doorgedrongen. Daarna vergeet hij op een middag zijn tijd zóó ver, dat de soep al op is, als Rob berouwhebbend verschijnt.

– Vader, die van zijn leidzaamheid overtuigd is, ziet wel heel goed waar de schoen hem wringt. Rob wil wel, maar hij kan eenvoudig niet gehoorzamen. Het ontbreekt hem aan de noodige kracht daartoe.

Vader vermaant Rob ernstig en zegt hem, dat hij elken middag, wanneer hij één oogenblik over zijn tijd komt,

onmiddellijk zijn huiswerk maken moet en daarna zonder eten naar bed moet.

En acht dagen later, het was de eerste keer, toen hij twee minuten te laat kwam, handhaafde Vader die straf, hoe wanhopig Rob ook was.

Nadat hij elke kans op vergiffenis had opgegeven, berustte hij kalm. Men hoorde geen geluid meer van hem.

Moeder, innerlijk ongerust, gaat om negen uur toch nog even kijken of de jongen slaapt. Ze vindt hem wakker en op haar vraag: „En heb je nu geen vreeselijken honger?” antwoordt Rob snikkende: „wel vreeselijken honger, maar geen geeuwhonger”, want Nan – zijn driejarig zusje – was hem al de kruimeltjes komen brengen, die voor de vogeltjes op den vensterpost waren gelegd. Het had zoo erg geregend, dat de vogeltjes niet gekomen waren om ze op te pikken.

– De arme zindelijke Rob moet er wel heel erg aan toe zijn geweest, toen hij die knoeierij verorberde. —

Rob is daarna nooit meer te laat gekomen.

Na den knikkertijd wandelden we eens samen en spraken over verschillende spelen. „Hè tante”, zegt hij opeens triomfantelijk, „ik ben blij dat de knikkertijd voorbij is en dat ik altijd overwonnen heb, maar wat heeft dat een moeite gekost in het begin. Ik heb dien avond toch zulk een vreeselijken honger gehad en daar dacht ik altijd maar aan.”

Geen menselijke straf kan ooit te streng zijn om het kind tot

zelfoefening in wilskracht aan te sporen.¹ Het sterken van den wil toch is de gewichtigste taak van de opvoeding. Slechts met een sterken wil kan men voldoen aan de hooge bestemming „Mensch te zijn”.

¹ menscheijk = humaan.

VI EERBIED VOOR DE MEENINGEN VAN ONS KIND *

De Moeder is streng geloovig, de Vader atheïst.

Bij de opvoeding der kinderen werd Moeder wat het godsdienstige gedeelte betreft geheel vrij gelaten. Vader meende, dat de kinderen eenmaal volwassen, toch zelf hun weg zouden bepalen.

Volgens geloofsgebruik moesten de kinderen beneden dertien jaar op „Grooten Verzoendag” een halven dag vasten, daarna schrijft de wet een heelen dag voor.

– Het vasten is voor *kleine* kinderen een pretje evenals elke afwijking van het gewone, ze voelen zelden bezwaren. —

Meta, juist zeventien jaar geworden, had Moeder verklaard zich nu niet meer aan den „Grooten Verzoendag” te willen houden. Ze geloofde niet en wilde niet langer huichelen.

Moeder antwoordde, dat ze Meta's overtuiging niet rekende. Tot ze meerderjarig was, beval ze haar naar de kerk te gaan en te vasten. Daarna kon ze doen zooals ze zelf verkoos.

Dat was het eerste ernstige conflict tusschen Moeder en dochter.

Meta gaf oogenschijnlijk toe.

Ze kocht echter de noodige broodjes en at ze heimelijk op.

's Avonds viel het Moeder op, dat Meta in tegenstelling van

andere jaren, er bijzonder blozend en welvarend uitzag.

„Je hebt gegeten Meta,” zei Moeder op beslist toon.

„Ja Moeder”, gaf het meisje eerlijk ten antwoord. „Ik zou voor u liever gewild hebben, dat u het niet gemerkt hadt, maar nu wil ik u toch niet langer bedriegen.”

Na die vermetele bekentenis begon tusschen Mevrouw en Meta een verhouding te bestaan, die allerdroevigst werd.

Moeder verlangde bij de minste kleinigheid haar gezag gehandhaafd te zien, Meta wilde haar zelfstandigheid op geen enkel punt prijs geven.

Het geheele gezin leed onder de wederkeerige plagerijen en opgewonden stemmingen. Moeder en dochter gaven elkaâr geen enkel bewijs van liefde meer.

Meta zou ten slotte de dupe geworden zijn van Moeders verkeerde paedagogische inzichten. Vader overwoog, dat die toestand niet langer mocht voortduren, ze moesten van elkaar.

Meta vermagerde bij den dag. Vader besloot het meisje naar een kostschool in België te sturen.

Juist bracht ik Mevr. B., mijn naaste buurvrouw, in deze dagen een bezoek.

Ze zat in zak en asch.

Toen ik binnenkwam brak ze in snikken uit.

Op mij was haar hoop gevestigd, „de verloren dochter te doen terug keeren”, zei de wanhopige Moeder.

Het viel me heel gemakkelijk de Moeder tot andere gedachten te brengen, nadat ik de juiste toedracht van de oneenigheid

vernomen had.

Ik legde haar uit, dat de wet alleen den meerderjarige verantwoordelijk acht voor zijne daden, maar dat het toch zeer vaak voorkwam, dat iemand van zeventien jaar meer competent was tot juist oordeelen en handelen dan iemand van vier en twintig. Dat nu hing geheel van de persoonlijkheid af.

Ik betoogde, dat haar moederplicht gebod, *dit* kind in dezen zelf te laten beslissen.

Geloof is een gevoel, dat geen zelfstandig mensch mag opgedrongen worden. Het meisje had de ware opvoeding tot het geloof genoten, de moeder was dus geheel vrij van alle schuld, nu het geloof zich bij Meta niet ontwikkeld had, zooals Moeder het verlangd had. Ze kon dat betreuren, maar in geen geval mocht ze een dergelijk meisje dwingen tot welke overtuiging ook! We moeten voorkomen, dat onze kinderen lijden onder opgedrongen meeningen.

Een hartelijke omhelzing tusschen Moeder en dochter was de kroon op mijn leering.

VII DE JUISTE STRAF *

„Kees is als bijzonder hartstochtelijke jongen geboren”, luidt Moeder's uitspraak. Wie zou hem beter hebben leeren kennen dan juist zij?

Deze vrouw bezit een genialen tact om haar kind te leiden. Zij heeft hem zelfs zoo weten te hervormen, dat buiten hare omgeving evenmin heftige scènes met het kind plaats hebben.

Ik wil u haar laatste opvoedkundige prestatie mededeelen.

Onze dertienjarige snaak dan, heeft een zwak voor eieren, hij is er verzot op en moet ze nu als een groote oorlogsontbering missen.

De idee ze niet te *kunnen* verkrijgen is voldoende om zijn hartstocht er voor tot het uiterste te prikkelen.

De huisgenooten, er zijn er vijf, die hun jongsten lieveling aanbidden, beloven Kees, nu de eieren voor den handel weer vrij gekomen zijn, ieder, op hunne beurt, hem op een ei te tracteeren, als ... hij een goed rapport van de handelsschool heeft meêgebracht, hij gedurende een bepaalden tijd altijd netjes aan tafel is gekomen, op tijd naar bed is gegaan, kortom als hij vele moeilijkheden heeft overwonnen.

Kees' zinnenprikkel helpt hem aan de hem gestelde eischen te voldoen.

Nadat hij met het verlangde rapport van school is gekomen, vindt hij in het koffieuur een versierd ei op zijn waschtafel liggen.

Een verrassing van zijn oudsten broer.

Overgelukkig ijlt hij naar Moeder en vraagt haar het ei meteen te bakken voor bij zijn boterham.

„Ach kom, grappenmaker”, sust Moeder, „je weet immers wel, dat er nu geen gas is. Ik zal het ei bij het avondeten heerlijk voor je klaar maken.”

„Er is *wel* gas”, betoogt Kees klemmend. „Bakt u het voor éénen keer op het medisch komfoor van Jan.”

Moeder weigert en voegt gedecideerd er aan toe „dat stelletje mag uitsluitend gebruikt worden wanneer Jan het voor zijn patiënten nodig heeft.”

Onmiddellijk daarna wordt Moeder voor een gewichtig gesprek aan de telefoon geroepen. De lust van Kees is onweerstaanbaar. Hij zou den hemel willen bestormen om het gebakken ei te bekomen. Hij waagt het, na bij het keukenmeisje de noodige ingrediënten te hebben veroverd, het ei zelf te gaan bakken op het verboden toestelletje.

Opgewonden door het sterk begeeren doet hij op zijn onhandigst.

Voor dat het ei in het pannetje is, vat een gordijntje in de nabijheid vlam; hij had den nog half brandenden lucifer er tegen geworpen. In zijn agitatie gooit Kees een spiritusstelletje om en in een oogenblik staat de omgeving in lichte laaie.

Een vervaarlijk geschreeuw: „brand! brand! Moeder help!”, doet Mevrouw X. doodelijk verschrikt naar beneden snellen.

Het gelukt haar het vuurtje spoedig te blusschen.

Daarna stuurt ze Kees naar zijn kamer.

Geheel ontdaan, ontmoedigd, met neêrgebogen hoofd sluipt hij weg.

Bijna elke moeder zou in haar drift en ontsteltenis haar kind oogenblikkelijk het ei afgenomen hebben.

(Vele moeders, wien ik dit vertelde, lieten zich ook spontaan in dien geest uit.)

Deze moeder strafte op de rechte manier.

Ze overwoog, volgens haar gewoonte, de straf eerst, toen ze geheel kalm was.

Kees had in hartstocht gehandeld, een verzachtende omstandigheid voor het begane misdrijf.

Zijn aangeboren hartstochtelijke natuur te hervormen is een werk van jaren: Ze was reeds veel gevorderd met hem en schreef dien terugval toe, aan den moeilijken leeftijd, waarop Kees was gekomen en aan de buitengewone tijdsomstandigheden. Door te strenge straf zou ze den jongen verbitteren en veel invloed verliezen. (Zou het toeval geholpen hebben en de jongen had in zijn angst het ei laten vallen, dan zou de jongen het gemis, op de juiste wijze gevoeld hebben.) Hem het ei weg te nemen, waarnaar hij zoo zinnelijk verlangd had en dat hij met veel inspanning had verdiend, was een veel te hard, ja een wreed ingrijpen.

Het overigens normaal gehoorzame kind, mocht ook niet in verhouding gestraft worden tot de ongehoorzaamheid, die hij had begaan. De hartstocht had de waardebepaling voor een deel in het bewustzijn weggedrongen. Hij heeft niet kunnen beseffen,

hoe ondeugend hij gehandeld had.

Mevrouw X. strafte hem toch streng.

Hij mocht gedurende vier weken niet naar de club gaan, hij moest een poos een half uur vroeger naar bed dan hij gewend was, kortom ze strafte hem op een wijze, waaruit ze hem liet voelen, dat hij voor vele dingen, die Moeder hem toegestaan had nog te klein was. Voordat Moeder hem weer in eere herstelde moest hij toonen, zich als een flinke jongen van zijn leeftijd te kunnen gedragen en geen onhandigheden meer te begaan, die gevaar voor hem zelf of anderen konden opleveren.

En dat Moeder juist gestraft had, bewees Kees' reactie, toen ze hem 's avonds experimenteerde.

Moeder hield Kees, als gewoonlijk, gezelschap toen hij het nu smakelijk gebakken ei bij de avondboterham genoot.

„Eigenlijk had je het ei niet moeten hebben”, zei moeder, terwijl hij juist een lekker hapje nam.

Met een gezicht, vuurrood van opwinding, stootte hij hijgend uit, „als u mij het ei hadt weggenomen, dan was ik weggelopen en zou ik me verdronken hebben.”

„Weggelopen?.. van *mij*?” vroeg Moeder met die liefde in haar blik en die teerheid in de stem, waarmede de liefhebbende moeder het onweerlegbaar bewijs gaf, dat zij haar jongen, noch Kees haar kon missen.

Als reflex slaat Kees de armen om moeders hals, kust haar innig en breekt in snikken uit.

Zijn straf draagt hij met gelatenheid.

Wat Moeder zoo bij intuïtie gevoeld heeft, kunnen Ouders en opvoeders(sters) tot op zekere hoogte aanleeren: slechts te straffen na kalme overweging en de straf zoo te bepalen, dat ze aan het doel, het zwak van het kind te verbeteren, beantwoordt, dus in juiste verhouding tot het begane feit en in verband met den aard van het kind.

VIII EEN TOEKOMSTBEELD *

De ouders van den pittigen Jacques – ze woonden in de ghettobuurt – waren door onverwachte omstandigheden in goeden doen gekomen.

Jacques leerde goed: Meester prees hem altijd. Ze wilden nu voor alles van hun eenig kind wat maken.

In overleg met den onderwijzer zou de jongen examen doen voor het gymnasium.

„Er waren wel bezwaren, maar Jacques zou ze overwinnen”, oordeelde Mijnheer V.

Jacques slaagde, kreeg zelfs bijzonderen lof bij de toespraak van den curator.

Dat sterkte hem, den spot van zijn medescholieren te verdragen. – Door zijn opvoeding en erfelijkheid week Jacques in zijn, doen, en denken wel eenigszins van hen af. —

Zoo kwam hij bijv. des Zaterdags op school, maar hij mocht geen schriftelijk werk meedoen. Bovendien verlangde Vader, der traditie getrouw, dat de arme jongen dan in het veelkleurig, haast bonte Sabbatpak zou verschijnen.

Jacques protesteerde even, maar als goed geaard kind, gaf hij, gedachtig aan het gebod: „men moet zijn ouders eeren”, toch dadelijk toe. Met loome schreden ging hij naar school.

Bij zijn komst in de klasse werd het kind met hoongelach en lorre, kopjekrauwen, klontjesdief begroet en de leeraar ... lachte.

De arme Jacques leed.

Geheel ontdaan kwam hij thuis en snikte het uit.

Van den *leeraar* had hij het niet kunnen dragen.

De leeraar werd daarover onderhouden en bood zijn verontschuldiging aan door te zeggen: „Nu ja, de jongen had er zóó potsierlijk uitgezien.”

„Men is toch *maar* Mensch.”

Reeds toen, het is een tijd geleden, overwoog ik, – steeds met meer hoop voor de toekomst – dat eens de leeraar (Paedagoog) bij dergelijke voorvallen zoo zou handelen, dat hij gerust zou kunnen verklaren:

„Men is toch *gelukkig* Mensch.”

IX DE SINAASAPPELMETHODE VAN JAN LIGTHART *

*Motto: Wanneer wij de menschen slechts nemen
zooals ze zijn, dan maken wij ze slechter, doch wanneer
wij ze behandelen als waren zij dat wat zij moesten zijn,
zoo brengen wij hen daarheen, waarheen zij gebracht
moeten worden.*

(Goethe. W. Meisters Lehrjare.)

Zeker! Ik stem met den wensch van Jan Ligthart in, „dat op een algemeene vergadering van Paedagogen de motie worde voorgesteld en bij acclamatie aangenomen, dat de sinaasappelmethode² van Jan Ligthart de voortreffelijkste is,“ mits... ze uitsluitend worde toegepast door „'n Jan Ligthart“.

We kunnen ons echter in 't bezit van slechts weinige „Jan Ligtharts“ verheugen.

De methode toch is, evenals vele opvoedkundige methoden, gevaarlijk in verkeerde handen.

(Feit is, dat in den loop der tijden de sinaasappelmethode door vele opvoeders(sters) onbewust gebruikt wordt, vooral door Moeders).

Ik heb de toepassing dezer methode bijna altijd tot even groot

² De sinaasappelmethode van J. L. beoogt alleen door liefde en zachtheid het goede in het kind op te wekken.

nadeel voor den opvoeder(ster) als voor het kind zien leiden. Tot bespottung van den eerste, tot met geweld moeten ingrijpen bij het laatste. En telkens weêr overdacht ik met weemoed „ware dit kind maar dadelijk minder ideaal behandeld.”

Persoonlijk heb ik de sinaasappelmethode het meest aangewend in den vorm van een heel mooie vergulde bittere pil.

Ik laat hier een van de gevallen volgen.

Het gebeurde in een Pension te Zandvoort, waar ik in de vacantiemaanden verblijf hield.

Niet minder dan twintig kinderen en hun respectieve Ouders of Moeders hadden mede hunne tenten bij Mevrouw M. opgeslagen. – Onze hospita was vermaard door haar groote welwillendheid en door de liefde, waarmede ze haar gasten verzorgde.

Ook een heel zwakke oude juffrouw woonde sinds vele jaren in ditzelfde pension.

Het was noodweêr den eersten dag van ons samenzijn. Een hevig onweêr deed allen in de conversatiezaal bijeenkruipen. Vele kinderen waren onrustig.

De vierenzestigjarige Juffr. Bruin, hyperouderwetsch zoowel in hare manieren als in hare kleeding – een Dickensplaatje – werd voor de kinderen de gewenschte afleiding.

Ze bekeken de stakkerd van 't hoofd tot de voeten en na haar voldoende te hebben opgenomen, verwekte de negenjarige Frans, de belhamel van het troepje, door een luide opsomming van haren lijfelijken inventaris uitbundige hilariteit.

„Het succes rechtvaardigt de daad.”

Zoo ook voelde het Frans.

(Een haast vergoelijkende vermaning, hé Frans! van zijn Moeder, liet hij onopgemerkt voorbijgaan).

Het kind werd steeds baldadiger.

Hij amuseerde nu het gezelschap door op een stoel te gaan staan en de verschillende „Beilagen” van 't toilet van Juffr. B., haar reticule, brillenhuisje, pepermuntdoosje, waaier enz. enz. als projectielen uit zijn vermeende vliegmaschine de zaal in te werpen.

Juffr. Bruin, hoewel zeer angstig bij dit weer in haar eentje, wilde naar haar kamer vluchten.

Ik vroeg haar, liever bij mij te komen zitten: ik zou haar beschermen.

Het ongelukkige oudje, vertelde me, dat het al den tweeden zomer was, dat die kleine bengel de kinderen zoo tegen haar ophitste.

„Waarom ze dan niet in een ander pension ging?”

„Ze had het hier zóó goed, ze wilde zoo gaarne blijven. De dokter had haar een voortdurend rustig verblijf aan zee voorgeschreven.”

Eindelijk vertrouwde ze me onder droevig snikken toe, dat ze in de vacantiemaanden, in elk pension van de kinderen hetzelfde te duchten zou hebben.

Nuchter verklaarde ze – wie kent ooit zichzelf – niet te begrijpen waaraan ze die kwelling te wijten had. Ze had nooit in

haar leven één kind onvriendelijk bejegend.

Ze verzette zich heelemaal niet.

Waarom zou ze opkomen tegen iets, wat toch niet te veranderen was?

Ik stelde den kinderen, ook Frans voor, wat met me te gaan spelen.

Frans bleek een pittige, kranige jongen te zijn, een half-bloed, een hartstochtelijke, onbeheerschte natuur.

De jongen was zoo behendig en slim, dat hij bijna elken prijs won, dien ik op de verschillende spelletjes had gezet. Toch keek Frans bedrukt. Tijdens het spel stelde ik alle liefde en gunsten beschikbaar voor de andere kinderen. Ik merkte, dat hij, wanneer ik zijn kant uitkwam, beefde van verlangen en hoop. Ik negeerde hem geheel. Den volgenden dag nam ik allen mede naar het strand. Toen Frans me bij den arm pakte, drong ik hem zachtjes weg en nam een anderen jongen in de plaats.

Zijn gelaat betrok, pijnlijk.

Hij, Frans, weggeduwd, vernederd, zijn affectie versmaad, hem toewijding geweigerd? Dat was voor den kleinen koning niet te dragen.

Hij tobde er over, waarom het juist hem niet gelukte, de aandacht te trekken.

De verdachte vraag bleef dan ook niet uit.

„Juffr. A., waar ... waaròm bent u nooit lief voor mij?”

„Omdat je niet lief bent voor anderen!”

„Wat doe ik dan?” vroeg hij met lippen trillende van

hartstocht.

„Nu je weet immers wel, dat je het die beste juffr. Bruin op schandelijke wijze lastig maakt, dat je haar kwelt. Voor zulk een jongen kan ik geen liefde voelen”, zei ik op minachtenden toon.

Schreiend wierp hij zich om mijn hals en riep vol gloed uit. „Ik zal Juffr. Bruin *nooit* meer plagen en haar verder aardig behandelen.”

— Ik merkte, dat mijn waardeering op dit oogenblik zijn hoogste goed uitmaakte, zooals gewoonlijk datgene, wat onbereikbaar is. Frans voelde nu wel, dat hij mijn vriendschap niet waard was. —

Ik maakte me weer zachtjes van hem los, zeggende „Neen, dit alleen is niet voldoende om in mijn gunst te komen. Je hebt nog meer misdreven. Je hebt de andere kinderen tegen J. B. opgehitst. Eerst wanneer je ook hen er toe gebracht hebt, zich goed te gedragen tegenover Juffr. Bruin, kan ik van je houden.”

En òf Frans ijverde.

Hij bracht voor Juffrouw Bruin reeds denzelfden middag beeldige bloemen mede, gekocht van zijn eigen spaarpenningen, schikte ze in een vaas en bracht ze haar zelf.

Een hulde, welke de arme juffr. Bruin, die nooit eenige kinderliefde had ondervonden, overgelukkig maakte.

Nu begon voor de gasten een recht genoegelijk samenzijn. We vormden ééne groote familie.

„Elk normaal kind is tot op zekere hoogte tot het goede te leiden”, besloot onze hospita.

Haar kleine gasten zouden het Juffr. Bruin niet meer lastig maken. Ze zou hen op mijne wijze behandelen.

„Ik heb wel altijd diep medelijden met Juffr. Bruin gehad, ik wist alleen maar niet den jongen juist aan te pakken”, verontschuldigde ze zich. Ze had het ten slotte als een onverbeterlijken trek van de jeugd aanvaard.

Deze jongen zou, wanneer ik hem met de oorspronkelijke sinaasappelmethode tot het goede had willen brengen, van kwaad tot erger zijn vervallen. Het was reeds door de zachtheid van de pensionhoudster, die hem met suikertjes en lieve woordjes had willen lokken, dien kant uit gegaan.

Frans en ik sloten een hechte vriendschap. Dat mijn *bittere* pil den jongen goed bekomen is, bewijzen nog de hartelijke brieven, die ik van tijd tot tijd van hem ontvang.

Naschrift. En toch was het de sinaasappelmethode. Want deze bedoelt, het kind niet te beoordeelen en te behandelen naar de ongunstige kanten, die hij naar buiten keert, maar naar het betere innerlijke gehalte, dat men in hem onderstelt. Zij is een toepassing van het wijze paedagogische woord van Goethe, dat wij als motto boven dit nummer plaatsen.

X HOE DEZE PAEDAGOOG ER OVER DACHT *

Kitty ...!

We spraken *haar* naam zachter, teederder uit dan van elk ander klasgenootje. Als van een heilige.

Kitty met haar groote, zachte, staalblauwe oogen, haar tenger, smal gezichtje, de dunne als gepenseelde lippen, die de goed onderhouden tanden zoo op het voordeeligt deden uitkomen.

Kitty, *onze* Joconde, met hare slanke, mooi gevormde handen, en door ieder bewonderde lange kastanjebruine haren.

Kitty was van zooveel edeler ras dan wij. Zoo gracieus van houding en in manieren.

Hoe bekoorlijk trof ons haar teer gestel, haar zachte, vleiende stem.

„Dank je vriendelijk, Eetje” – smeekte ze haast om vergiffenis voor hare weigering – een pepermintje was *veel* te scherp voor haar keel. Een ander maal: „O, neen Bets, ik kan heusch geen koekjes verdragen, mijn maag is er dadelijk door van streek, dank je hartelijk schat!”

Kitty was en had alles bijzonder.

Ze was een Amerikaansche van geboorte. De ouders hadden met het kind in vele landen gezworven, vandaar, dat Kitty nog op twaalfjarigen leeftijd, bij ons negenjarigen in de klas was

geplaatst. De familie had zich een half jaar geleden, juist met het oog op het leeren van hun éénig kind, blijvend te Amsterdam gevestigd.

Kitty was lang niet dom.

Er was iets, dat wij kinderen wel vreemd vonden:

Ze was volstrekt niet de uitverkorene van onze klasse-
onderwijzeres, *onze* betooverende Kitty.

Kinderen gissen niet, stellen vast zonder bewijsgronden.

De juffrouw is jaloersch op Kitty's bekoorlijke verschijning,
was ons aller opinie.

Op een middag, we waren in het koffiehalfuurtje juist zoo
gezellig in gesprek met den hoofdonderwijzer – die nu eens hier,
dan daar een kijkje ging nemen – kwam Lena, een van onze
vriendinnetjes heel opgewonden, schreiende binnenstormen.

Ze vertelde, dat ze, zich even was gaan overtuigen of haar
beursje met geld nog in haar mantelzak zat – de kleeven hingen
aan kapstokken in de gang – en dat ze haar beursje ledig
gevonden had. „De gulden was er vast uit gestolen”, snikte ze
hartstochtelijk.

Het kind was wanhopig.

Arme Lena, het dienstmeisje zou haar 's middags van school
komen halen en samen zouden ze een flesch eau-de-cologne
koopen voor Lena's Moeder, die den volgenden dag haar
verjaardag zou vieren.

Het kind had maanden lang gespaard, om hare moeder bij die
gelegenheid te kunnen verrassen.

Ons hoofd vroeg dadelijk, of er nog andere kinderen waren, die geld in den mantelzak hadden. De een had drie centen, een ander een kwartje, een derde 'n cent enz. enz.; de meesten echter hadden evenals Kitty, niets.

De hoofdonderwijzer kwam spoedig dood kalm terug: „Hier Lena, daar is het verloren schaap weêr,” zei hij tot het overgelukkige kind, terwijl hij haar den gulden overhandigde.

„Je moet verder maar eerst goed zoeken en je niet dadelijk zoo opwinden,” vermaande hij. „Je zou anders den gulden dadelijk gevonden hebben. Hij lag *haast* voor het grijpen. Vermoedelijk heeft de werkvrouw, toen ze vanmorgen de kapstokken schoonmaakte, en ze den mantel verhing, het beursje uit den mantelzak laten vallen. Ze zal niet bemerkt hebben, dat het was opengegaan en dat de gulden er uit gerold is.”

Argeloos namen we dit allen voor goede munt aan.

Tien jaar later, – ik zat juist met Vader in de huiskamer, beiden verdiept in de courant, – las ik verbaasd, de volgende advertentie luid voor:

„Gelieve mijn huisvrouw Kitty ... geen geld of goederen af te geven, daar deze niet door mij zullen worden gehonoreerd.” N.N.

Ik *kon* het haast niet gelooven, onze heilige, edele, poëtische Kitty!

Vader – haar dokter – vertelde me toen eerst, dat de hoofdonderwijzer dien bewusten middag den gulden bij Kitty in den mantelzak had gevonden.

De ouders hebben daarna met den onderwijzer veel moeite gedaan om het kind tot beter gedrag op te voeden. Voorloopig was hun dat wel gelukt. Maar later was de oude praalzucht, die Kitty reeds vroeg tot oneerlijkheid had gedreven, weer boven gekomen. Ze leidde een slecht leven.

Kitty is na het gebeurde nog twee jaar met ons samen op school gegaan. Niemand van haar klasgenooten had iets van haar vergrijp gemerkt. Ze was dezelfde beminde, onfeilbare Kitty voor ons gebleven. De onderwijzer had dien middag, toen hij met den gulden terugkwam, niet naar Kitty gekeken, door niets onze aandacht op Kitty gevestigd. Indien het meisje zich later verbeterd zou hebben, dan zou haar vroeger leelijk gedrag, door onze onbekendheid daarmede, voor goed uitgewischt zijn.

Was dat niet zeer juist gehandeld van onzen goeden „Paedagoog”?

XI ONS HUMEUR *

Mevrouw X. was 's middags even bij ons ingeloopt om te informeerden naar de verschillende zieken. Juist kwamen de kinderen van school, ze liepen op de teenen, fluisterend, de woonkamer binnen, begroetten me op hunne eigen hartelijke wijze en vroegen dadelijk, of ik me nu wat prettiger voelde dan vanmorgen. „U ziet toch nog heel bleek”, oordeelde de oudste kleuter meêwarig.

Daarna beloofden ze ongevraagd, zich frisch op te knappen en gingen meteen naar boven. Hun voorbeeldig gedrag had Mevr. X. ten zeerste getroffen.

Ze beklagde zich er over, dat haar kinderen, wanneer ze ongesteld en tegen de vele moeilijkheden minder opgewassen is, lastiger zijn dan ooit.

„Toch heb ik ook een moeilijken morgen met hen doorgebracht. Denkt u één oogenblik in, met vrij erge hoofdpijn om half zeven 's morgens te staan voor een doktersgezin, bestaande uit een zieke moeder met haar jong geboren kindje, vier schoolgaande kleuters van zes tot tien, een bijzonder hulpbehoevend meisje van vier jaar, een kinderjuffrouw aan influenza lijdende te bed en het pas ontvangen bericht, dat de werkvrouw en het dagmeisje, beiden door ongesteldheid verhinderd zijn te komen helpen.”

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.